

MH4U

Аналітична записка
щодо внесення змін в ДК 003:2010
11 травня 2020 року

Аналітична записка

Щодо внесення змін до Класифікатора професій ДК 003:2010 з метою розробки Професійних стандартів в сфері психічного здоров'я (11.05.2020)

Контекст

Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1018-р) передбачено, в тому числі, внесення відповідних змін до законодавства у галузі охорони психічного здоров'я та узгодження кваліфікаційних характеристик професій у цій царині з міжнародними стандартами. Сьогодні надавачі послуг в сфері психічного здоров'я використовують багатогалузевий підхід як на первинному, так і на вторинному рівнях. До надання послуг з психічного здоров'я залучаються різні фахівці - від лікарів загальної практики до психіатрів, із залученням соціальних працівників, психологів та інших фахівців. Тому важливо уточнити перелік професіоналів/фахівців в сфері психічного здоров'я та їх функціональні обов'язки.

Наразі в Україні існує кілька ініціатив з розробки професійних стандартів для професій, дотичних до сфери психічного здоров'я. Наприклад, практичний психолог (наказ Міністерства освіти і науки № 468 від 1 квітня 2020 року); сімейний лікар та медсестра (ініціатива українсько-швейцарського проекту розвитку медичної освіти). Більше того, існує кілька вже розроблених та затверджених професійних стандартів: соціальний працівник (затверджений станом на 9 липня 2019 року) та соціальний працівник (затверджений станом на 9 серпня 2019 року). Усі робочі групи керуються/керувалися чинними нормативами – процедурою (затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 373) та методикою (затвердженою Міністерством соціальної політики від 22.01.2018 № 74) розробки професійних стандартів.

Проектом «Психічне здоров'я для України» (MH4U) було здійснено ситуаційний аналіз у сфері психічного здоров'я (результати обговорювались 27 листопада 2019 року) та порівняння професій у сфері психічного здоров'я у міжнародному та національному нормативно-правовому поді. Виходячи з цього, ми рекомендуємо наступні невідкладні кроки (1) внести зміни до Класифікатора професій 003:2010 та включити / виключити деякі професії, дотичні до сфери психічного здоров'я, відповідно до наведених нижче рекомендацій, щоб попередити розробку неактуальних професійних стандартів; (2) здійснити функціональний аналіз з тим, щоб включити до професійних стандартів, дотичних до сфери психічного здоров'я, необхідні компетенції та функції.

Результати порівняння професій в сфері психічного здоров'я відповідно до міжнародних (включаючи ISCO-08) та українських (включаючи Класифікатор професій ДК 003:2010) документів

Досвід реформування системи психічного здоров'я в деяких європейських країнах (Чеська Республіка, Литва, Польща, Естонія та Словаччина) показує, що важливими в цьому процесі є лікарі загальної практики, сімейні лікарі, психіатри, дитячі психіатри, психіатричні медичні сестри, клінічні психологи, логопеди, ерготерапевти, соціальні працівники, клінічні психологи та консультанти із залежностей.

На міжнародному рівні розроблено документ, що є основою для класифікації професій на національному та регіональному рівнях - Міжнародна стандартна класифікація занять (ISCO-08). В Україні діє Класифікатор професій ДК 003:2010 (ДК 003:2010), який базується на застарілій версії ISCO (ISCO-88). Незважаючи на схоже призначення обох документів, вони містять суттєві відмінності, пов'язані не лише з контекстом країни. Так, існують принципи відмінності у визначенні та тлумаченні основних понять, особливо щодо рівнів кваліфікації, вимог до кваліфікації та спеціалізації. Також існують суттєві відмінності у переліку та розумінні професій у сфері психічного здоров'я.

a. ДК 003:2010 містить професію як лікар-сексопатолог (2221.2), якій немає відповідника в ISCO-08. Загалом в Україні налічується близько 50 лікарів-сексопатологів. Професійні навички та завдання, які традиційно виконують ці фахівці в Україні, належать до компетенції психіатра у міжнародній практиці.

b. Професійні навички та завдання, які згідно з ДК 003:2010 традиційно виконують в Україні лікарі-наркологи (2221.2), у міжнародній практиці належать до компетенції лікарів-психіатрів та консультантів із залежності, які не обов'язково є лікарями. В Україні сьогодні налічується близько 1000 лікарів-наркологів.

c. Згідно з ДК 003:2010, психотерапевти є лікарями (2221.2), а в ISCO-08 – такі фахівці є представниками немедичних професій. На практиці, в Україні налічується близько 200 лікарів-психотерапевтів і значно більше психотерапевтів, які надають відповідні послуги не маючи медичної освіти. Крім того, ведеться дискусія про місце психотерапії - чи це окрема професія чи це компетенція різних фахівців у сфері психічного здоров'я.

d. Згідно з ДК 003:2010, є три професії психолога у двох різних розділах професіоналів: лікар-психолог (2221.2) у 222 - професіоналах в галузі медицини (крім медичних сестер); психолог та практичний психолог (2445.2) у 244 - фахівцях в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії. До того ж, незрозумілими є відмінності між психологом та практичним психологом (2445.2). Практичні психологи працюють в закладах освіти і їх в Україні налічується близько 15000. Для порівняння, в ISCO-08 немає вимог щодо медичної освіти для психолога. Натомість є Клінічний психолог з подібними функціями, що належить до групи 26 - фахівців з юридичних, соціальних та культурних питань, як і освітній та організаційний психолог.

e. Згідно з ДК 003:2010, соціальні працівники представлені в трьох різних розділах з різними вимогами до кваліфікації: (1) 244 - Професіонали в галузі економіки, соціології, археографії, археології, географії, кримінології та палеографії – соціальний працівник, фахівець (з допомоги неблагополучним родинам, грошової допомоги дітям і т. ін.), фахівець із соціальної допомоги вдома, фахівець із соціальної роботи (2446.2); (2) 346 – Соціальні працівники - Соціальний працівник (допоміжний персонал) (3460); (3) 513 - Працівники, що здійснюють догляд за окремими особами – Соціальний робітник, Супроводжувач осіб з інвалідністю (5133). Більше того, законодавством України передбачено професію соціального менеджера, якого немає в ДК 003:2010. Наявність такого широкого переліку соціальних працівників, назви посад і вимоги до кваліфікації яких можуть відрізнитися, а функції співпадати, ставить питання про доцільність такої системи класифікації. Окрім того, така класифікація не узгоджується із глобальними підходами і спричиняє ряд непорозуміннь як серед роботодавців, так і серед широкого кола практиків, освітян, дослідників, політиків та клієнтів соціальної роботи.

f. В обох документах конкретно не описано професії медичної сестри в психіатрії. Хоча в ISCO-08 серед навичок та завдань медсестри описано деякі конкретні завдання, пов'язані з психічним здоров'ям. ISCO-08 зазначає, що вимоги до кваліфікації медичних сестер відрізняються залежно від національного контексту, але описує навички та типові завдання медсестер як професіоналів високого рівня. В ДК 003:2010 медичні сестри наліжать до групи фахівців 323 - Медичні сестри та акушерки, що асистують професіоналам.

Рекомендації

Внести наступні зміни в ДК 003: 2010 (або оновлену версію):

- виключити лікаря-сексопатолога (2221.2) з ДК 003: 2010;

Implemented by
GFA Consulting Group GmbH
Implemental Worldwide C.I.C.
University Hospital of
Psychiatry Zurich
Ukrainian Catholic University

Project Leader Heiko
Königstein
Ilariona Svetsitskoho Str 17
Room 044, 79011 Lviv
Heiko.koenigstein@mh4u.in.ua
+38 098 178 7224

Supported by
 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

- переглянути кваліфікаційні вимоги до лікаря-нарколога (2221.2) з точки зору потреби в медичній освіті; перенести цю професію в підрозділ 24 - Інші фахівці (без вимог до освіти в сфері медицини) та змінити назву на Консультанта із залежностей;

- переглянути кваліфікаційні вимоги до лікаря-психотерапевта (2221.2) з точки зору потреби в медичній освіті; перенести цю професію до підрозділу 24 - Інші фахівці (без вимог до освіти в сфері медицини) з назвою Психотерапевт;

- переглянути кваліфікаційні вимоги до лікаря-психолога (2221.2) з точки зору потреби в медичній освіті; перенести цю професію в групу 2445.2 - Психологи та змінити назву на Клінічний психолог; об'єднати всіх психологів у групу 2445.2 - Психологи і перейменувати практичного психолога на освітнього психолога;

- об'єднати соціальних працівників у групі 2446 - Професіонали в галузі соціального захисту населення, переглянувши назви професій і додати до переліку клінічних соціальних працівників;

- додати медичну сестру в психіатрії до класу 223 - Професійні медсестри та акушерки.

Здійснити функціональний аналіз для усіх фахівців у сфері психічного здоров'я з огляду на «маршрут пацієнта/клієнта» - від першого контакту з будь-яким фахівцем, що зустрічає людину з труднощами у сфері психічного здоров'я і аж до його/її реінтеграції в громаді.

Implemented by
GFA Consulting Group GmbH
Implemental Worldwide C.I.C.
University Hospital of
Psychiatry Zurich
Ukrainian Catholic University

Project Leader Heiko
Königstein
Ilariona Svetsitskoho Str 17
Room 044, 79011 Lviv
Heiko.koenigstein@mh4u.in.ua
+38 098 178 7224

Supported by

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation